

D. D.

DEMONSTRATIONEM MORALEM, LEVITER DELINEATAM,

Cum

Consensu Ampliss. Facult. Philosoph.
Reg. Acad. Upsal.

Reg. Acad. Upl.

PRÆSIDE,

VIRO CELEBERRIMO,

MAG. JOHANNES I H R E,

Eloquentiæ & Polit. PROF. Reg. & Skytt.

S. R. S. M.

Pro Gradu

Publice ventilandam sistit

SVEN WIJKMAN,

Stockholmensia.

In Auditorio Carol. Majori die V Maj,

Anni MDCCXLIX.

Horis ante meridiem solitis.

MANUSCRIPT OF UPSALIÆ.

Deo Magist: Engman.

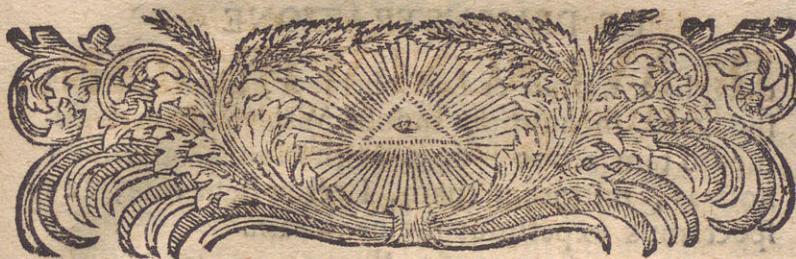
Admodum Reverendo atque Praeclarissimo,
Dn. SVENONI WIJKMAN,
PASTORI, quæ in Ecclesia Wählensi Deocol-
ligitur, vigilantissimo.

Parenti Optimo, Carissimo.

PLurima sane, &c; quæ a parente in filium un-
quam proficiisci potuere beneficia maxima a Te,
Parens Indulgentissime, accipere mihi contigit. Hæc,
uti animum non possunt non intimo venerationis sen-
su perfundere: ita, pietatem quovis modo significandi
occasionem ut arripiam, jubent. Qua de caussa, te-
nerrimo affectui satisfacturus, chartaceum hocce mu-
nusculum, venerabunda mentis indicium, *Tibi, Pa-*
rens Indulgentissime, missum volui; idque eo magis,
cum unicum sit, quod referre valeam. Precibus vero,
Summum rerum humanarum Moderatorem, pro per-
enni *Tuo, Parens Indulgentissime*, incolunitatis felici-
tatisque flore compellare indefessis, haud intermit-
tam, quoad vixero, permansurus.

Parentis Optimi, Carissimi

Filius obedientissimus,
SVEN WIJKMAN.

L. N. J.

§. I.

Rincipium, in conceþtu suo generali, communiter desi- niri solet per id, quod rei cujusdam in se continet ra- tionem. Principium vero co- gnoscendi, quod in se conti- net rationem rei intelligibili- tatis. Principia cognoscendi ultima & indubia, prin- cipium esse contradictionis & rationis sufficientis, clarius ex ipsa Metaphysica constat, quam ut, a quo- piam in dubium vocari queat. Ex principio contradic- tionis cognoscuntur veritates necessariæ, hoc est, essentiæ rerum, & quæ in illis fundantur: ex principio vero rationis sufficientis res contingentes, existentiæ rerum puta determinatae. Legiti- tam conclusionum deductionem ex hisce prin- cipiis, aut in illis ultimato fundatis, dicimus de- monstrationem. Hanc in disciplinis obtinere theoreticis, ostendunt philosophi: num vero in

A 2

disci-

disciplina morali eadem obtineat, hisce pagellis
indagare in animum induximus. Sed, in argu-
mento tam arduo, dum cogitationes aperimus
nostras, mitiorem tuam, Lector Benevole, ex-
spectamus expetimusque censuram.

C. II.

Essentia est ipsa rei interna possibilis, seu
conceptus rei primus, unde ceterorum, quæ a-
ctu insunt, aut inesse possunt, ratio redditur.
Existentia est complementum possibilis, seu
essentiæ status, quo ad agendum vel patiendum
apta redditur. Substantia est essentia existens.
Substantia aut viva est, aut non: si viva, actio-
num suarum est principium, & hæ inde intelligi-
biles. Homo est substantia viva, constans anima
rationali & corpore organico. Sed cum actio
intelligi debeat a substantia, idem de homine
prædicandum erit. Quidam actus pendent so-
lum a subiecti & objecti existentia, varioque
situ & determinatione, &, hoc respectu, vocantur
naturales. Quidam vero sunt tales, ut, ex sola
subiecti & objecti existentia intelligi non possint,
sed interveniente tali determinatione, quæ ex ex-
istentia talis subiecti seu essentiæ & objecti non
sequitur; verum sunt, etiam postquam hi respe-
ctus essentiæ additæ sunt, ulterius contingentes,
& illæ actiones debent etiam ex aliquo subiecti
principio interno intelligi: quæ actiones sunt
objecta libertatis, vocanturque liberæ. Jam quo-
niam existentia rei ipsi rei repugnare non potest,

actio

actio, quæ ex existentia ad objectum relata sequitur, essentiæ repugnare non potest, hoc est, actiones omnes naturales, qua tales, non possunt non esse bonæ. Sed, quoniam quæ libere suscipiuntur, & possunt ita institui, ut, ipsi essentiæ illiusque qualitatibus repugnant, si nempe inter illas & naturales vires exstiterit dissensus, quod dicit imperfectionem: vel ita, ut conducant, si nempe determinentur per easdem rationes finales, quod reddit perfectum; actiones liberæ, per boni malique definitiones, possunt esse vel bonæ vel malæ. Diferentia igitur actionum quoad bonitatem & malitiam, hoc est moralitas, ex relatione actionum ad subjectum & subjecti conditiones intelligi potest. Subjectum autem ejusque qualitates vel sunt necessariæ vel contingentes; moralitas igitur partim ex necessariis in subjecto, partim ex contingentibus intelligi potest. Quodcunque autem ex necessariis in subjecto intelligitur, illud est etiam necessarium; moralitas igitur, ex ipsa essentia qualitatibusque necessariis pendens, est necessaria. Qualitates vero contingentes sunt vel modi vel relations. Ad priores quod attinet, moralitas in illis fundata, cum ipsi essentiæ necessariisque illius determinationibus non nitatur, a principio contradictionis non pendet, & ideo in se necessaria non est; est itaque contingens, rationem enim habet in accidentibus, quæ omnia contingentia sunt: nihilo tamen minus determinatione illa posita, necessaria est hypo-

pothetice, cum ratio, & quod per rationem est, non possit simul esse & non esse. Ad posteriores autem, seu relationes, quod attinet, eam esse relationum naturam quivis perspicit, ut consideranda sint quædam in relato, quædam in correlato. Subjectum autem agens refertur ad totum hoc universum, reliquosque in eo agentes; hinc quædam actiones intelligendæ sunt ex reliorum agentium natura, & conditionibus omnimode determinatis; quæ igitur in illis fundatur moralitas variat, pro variatione relationis, sub singulis tamen considerationibus semper est necessaria. (Per idem principium rat. suff.)

§. III.

Obtento jam, aliam actionum moralitatem in se necessariam esse, aliam vero contingentem, & non nisi hypothetice necessariam: operæ premium statuimus, de utroque paulo specialius disputare. Sed initium fiat a moralitate necessaria. Notionem hominis duo ingrediuntur, anima videlicet rationalis & corpus organicum (per def.) Quæ duo cum diversæ sint naturæ, eadem diversæ etiam esse actuositatis, res loquitur ipsa. Prioris absolvitur repræsentationibus & appetitionibus, posterioris motu. Ipsa repræsentatio & appetitio, qua talis, hoc est, quæ ex animæ repræsentandi & appetendi vi, ad objectum relata, intelligitur, est naturalis, & adeo bona naturaliter. Quo respectu, considerata animæ limitatione, repræsentationes confusæ & distinctæ,

item

item appetiones ex illis repræsentationibus na-
turales sunt, & consequenter bonæ naturaliter.
Cum vero ex illa repræsentandi & appetendi vi
limitata, æque confusas ac distinctas repræsenta-
tiones, & singulis illis respondentes appetitiones
intelligere possimus; sunt illæ omnes phylice
contingentes, & cur præcipue hæc & non alia
sequatur repræsentatio & appetitio, exinde non
concepitur: sed debet illud ex altero animæ prin-
cipio interno cognosci, videlicet libertate. Spe-
cificationes igitur repræsentationum & appeti-
tionum, cum diversis suis gradibus, sunt objecta
libertatis, seu actiones liberae. Nonnullæ vero
harum specierum phylice possibilium illarumque
gradus, per easdem rationes finales ac naturales de-
terminantur, nonnullæ vero per iisdem contrarias;
sunt ideo priores, si actum consequantur, bonæ,
postiores malæ. Quænam vero illæ sint, faci-
le indagari potest. Anima humana rationalis est,
& quamdiu illa notio animæ competit, facultate
gaudeat necesse est, res, licet non omnes, cum
limitata sit, distincte cognoscendi, distinctamque
cognitionem in distinctiorem permutandi, & ita
ex motivis distincte cognitis, pro mensura boni-
tatis & malitiæ, appetendi & aversandi. Si vero
anima actu res cognosceret confuse, & ultra non
procederet, attendendo & reflectendo ad obje-
cta, num ita fese haberent, uti primo intuitu si-
bi repræsentaret, cum tamen ad distinctam co-
gnitionem pervenire posset, sed statim appeteret,
quod

quod confuse repræsentaverat; ea per liberam animæ determinationem non sequerentur, quæ tamen naturaliter se qui potuissent. Existit ita dissensus inter vires naturales & actiones liberas, quod cum dicat imperfectionem, & adeo malum sit, ejusmodi repræsentationum & appetitionum species malæ sunt. Idem valeret, si unam alteram rem solum distincte cognosceret, cum tamen plures cognoscere posset, immo etiam si omnes res possibles, non tamen eo, quo posset, distinctionis gradu: & si non semper ex motivis præponderantibus appeteret. Hinc demum emergit, omnes operationes animæ, quarum mentionem faciunt philosophi, in ea philosophiæ theoreticæ parte, quæ inscribitur de facultate cognoscitiva & appetitiva inferiori, malas esse, si solæ sint, & non, quoad ejus fieri potest, emendentur. Contra autem, si anima non solum omnium possibilium cognitionem distinctam acquisiverit, sed & ad eum distinctionis gradum, qui per naturam possibilis est, anhelaverit, & deinde ex ejusmodi motivis appetierit, amicissimus datur consensus inter vires naturales & actiones liberas. In ipsa vero idea consensus fundatur idea perfectionis & bonitatis; hæ igitur cognitionum & appetitionum species illarumque gradus bona sunt. Hujus indolis sunt operationes animæ, quæ, a philosophis, in facultate cognoscitiva & appetitiva superiori, uti vocatur, enumerantur & demonstrantur. Operationum ita animæ bonitas

vel

vel malitia, cum ex ipsa hominis essentia & necessariis illius determinationibus cognoscatur, non potest non esse necessaria. Differentia autem quoad bonitatem & malitiam constituit moralitatem; harum igitur omnium animæ actionum moralitas necessaria est.

§. IV.

Idem de actionibus corporis earumque moralitate ferimus judicium. Corpus hominis varia habet organa. Sensiones vero, quæ, ex corporis organici objectique existentia, varioque situ & determinatione fluunt, sunt naturales, necessariæ & bonæ naturaliter. Sed cum anima cum corpore juncta sit, cui corpus in agendo conformatur, in illius est arbitrio, sensiones vel continuare vel dirigere: &, hoc respectu, objecta libertatis sunt. Ponas jam vero, animam organum corporis, in sensione quadam occupatum, ad aliam statim sensionem dirigere, ab hac ad tertiam, & sic porro: nullam vero continuare, donec notas rei partiales discernere valeat. Ponas ultius, illam sponte quidem determinare corpus ad continuationem sensionum, eo fine, ut notas quidem discernat nonnullas, non vero omnes. Ponas denique, illam circa unam alteramve sensionem rite versari, non vero idem semper facere. In omnibus hisce casibus adesse vides dissensum inter vires naturales & actiones liberas; quod cum malum esse ipse concedas; malas hæc actiones esse, simul confitearis, oportet. Si ve-

ro sensiones omnes corporis usque eo continu-
entur, & eo dirigantur, ut anima clare percipiat
ideam singularum materialem, ex specie impres-
sa formatam, & ita occasionem nanciscatur ideas
earum partiales discernendi, reliquasque opera-
tiones suas, facultatibus convenienter exercen-
di; consentiunt actiones liberæ cum viribus natu-
ralibus: quo ipso etiam bonæ sunt. Sed cum ex
relatione ad ipsam essentiam, & determinationes
illius necessarias, harum actionum bonitas vel
malitia cognoscatur; necessaria sit oportet, si-
mulque earum moralitas necessaria.

§. V.

Hominis essentia, una cum omnibus suis
potentiis limitata est, adeoque ille, non in se,
sed in ente extra se, in ente videlicet necessario,
Deo, suæ existentiæ & continuationis rationem
habet, quo ipso illius constituitur creatura, quæ
illius dominio & providentiæ subest, omnemque
suam felicitatem illi acceptam refert. Cum vero
Deus sapientissimus sit, finem habuit, quem in
homine creando, illiusque perennem curam ge-
rendo intendit: quæ non potest non esse perfe-
ctionum manifestatio. Perfectiones autem divi-
næ, vero illius cultu illustrantur, qui perfec-
tum cognitionem præsupponit, & de quarum di-
stinctis ideis homini plane desperandum non est:
(Per prim. Met.) Fac vero hominem vel falso de
Ente perfectissimo cogitare, unde etiam Illud co-
lendi:

Iendi ratio falsa evadit, vel minus distinctam illius cognitionem acquirere, cui etiam cultus necessario respondet; fiet oportet, ut Deus non bene illi ulterius cupiat, sed per poenas illi immis-
tas, cum summe justus sit, obtineat & promoveat, quod per ejusmodi actiones Ipsi subtractum est. Enī variis dissensibus, multarumque imper-
fectionum scaturigo: Actiones igitur, quibus
Deus dēdecoratur, & illius gloria obscuratur, ma-
la sunt. (Per def.) Quamdiu vero Deus rite co-
gnoscitur, recteque colitur, finem Deus conse-
quitur suum, & adeo nulla est ratio propositum
mutandi, sed, ob summam bonitatem, hominii
semper providebit. Et hoc pacto felix & perfe-
ctus evadit. De bonitate igitur harum actionum
satis constat. Bonitatem autem vel malitiam ha-
rum actionum ex ipsa notione hominis demon-
stravimus; illa igitur, æque ac hæc necessaria
est. Demonstrata vero necessitate bonitatis &
malitia, simul evicta est necessitas moralitatis.
Haecenus de moralitate in se necessaria, jam ad
reliqua transeamus:

§. VII.

Diximus §. II. moralitatem, quæ accidentia pro fundamento habet, in se contingentem esse,
necessariam vero hypothetice: simulque indica-
vimus, accidentia illa esse vel interna vel ex-
terna. Si essentia cum accidentibus internis, hoc
est, modis spectatur, status oritur hominis inter-
ius: si cum externis, seu relationibus, status ex-
ternus.

DE DEMONSTRATIONE

ternus. De utroque seorsum pauca dicemus. Vanius hominis esse potest status internus, quod vel ille concedit, qui novit, quam multa essentiæ supercedere possint accidentia. Per singulos vero eundo moralitatem actionum indagare non vacat. De uno alterove itaque differamus, ut ex illis ad reliqua deinde facilior sit conclusio. Sanitas ad determinationes essentialies seu necessarias entis libere agentis non pertinet, inter modos igitur referenda est. Sed species essentiam una cum accidente hocce interno, &c videas, actionibus, quarum, subjecto agente secundum essentialia spectato, nulla est bonitas vel malitia; maximam inesse, accidente hocce interno supercedente. Ponas enim subjectum vel plus vel minus sumere cibi potusque, quam ad sanitatem conservandam conducat, vel illud ciborum potuumque genus per os in stomachum ingere, quod sanitati obest; statim oritur inter vires naturales & actiones liberas dissensus, variisque imperfectionibus obnoxium fit subjectum; male igitur haec actiones sunt. (Per def.) Si vero ea capiat obsonia, quæ huic statui conservando interficiunt, & ad eam mensuram, quam ipsa sanitatis requirit, vel me faciente perspicis, has actiones per easdem rationes finales ac naturales determinari, & consequenter bonas esse. Cum vero hoc modo ad bonitatem vel malitiam sunt determinatae, dum bona vel male sunt, necessario bona vel male sunt, seu quod idem est, moralitas

cas illarum necessaria est. Idem obtinebis, si minus vel majus subjecti consideres corpus, cui a- lendo minor vel major sufficit nutrimenti copia. Et sic in ceteris.

§. VII.

Eadem argumentandi ratio valet de relatio- nibus, seu statu externo, & moralitate illo nixa. Quando enim consideramus hominem secundum essentiam, determinationesque necessarias, nec non statum internum solum, nullam invenire li- cet bonitatem vel malitiam amicitiæ cum aliis colendæ, inimiciæ fugiendæ, nullam laudis, honoris, dominii, conservationis suorum, de- fensionis violentæ sui suorumque, pactorum, & reliquarum omnium actionum hominum libera- rum, quæ, in jure sociali, ita a Philosophis ap- pellato, enumerantur; quatenus vix, aut ne vix quidem, ex ipsa hominis essentia dictisque deter- minationibus eruitur, quod plures existant homi- nes, in quibus felicitatis vel infelicitatis cuius- dam contineatur ratio. Quam primum autem talem plurium hominum concedimus existentiam, ad quam subjectum referimus, aliæ statim actio- nes, ut offensiones, furtæ, reliqua, illud misere vivere, & denique interire facerent: aliæ vero, ut pacta, dominia, defensiones violentæ, & e- jusmodi alia, illud conservarent. Quibus ita- que actionibus, considerato homine secundum essentialia & accidentia interna, nulla inerat bo- nitas

nitas vel malitia, superaccedente determinatio-
ne externa maxima inest. Et ita harum actionum
ponitur vel bonitas vel malitia necessaria hypothet-
ice tamen, ob rationem §. II. allatam. Verum,
cum diversa hominis esse possit relatio, uti su-
pra indicavimus: ita diversa est actionum boni-
tas vel malitia. Aliæ enim actiones necessariæ, in
statu naturali, conjugum, parentum, dominorum,
&c. aliæ, in statu civili, imperantium, civium, &c.
In singulis tamen casibus, bonitas vel malitia
actionum hypothetice necessaria est, hoc est,
necessæ est, ut talis sit, qualis determinata est,
non vero ut hoc modo determinetur. In ipsa
vero actionum bonitate & malitia consistit mo-
ralitas; est igitur & illa hypothetice necessaria.

§. VIII.

Ita actionum hominum liberarum moralita-
tem, illiusque necessitatem eruimus: aliam ex
essentia, determinationibusque necessariis, hoc
est, ex principio contradictionis: aliam vero ex
accidentibus, id est, ex principio rationis suffi-
cientis. Cum autem legitima deductio conclu-
sionum ex illis principiis, aut in illis ultimato
fundatis, sit demonstratio; moralitatem actionum
hominum, demonstrabilem esse, contendo. Hinc
et jam patet luculentius, hominem, cum per mo-
tiva determinetur & obligetur, per propriam na-
turam determinari & obligari. Et cum legem
naturalem

naturalem constituant regulæ illæ obligatoriæ ,
quæ , ex ipsa hominis & actionis natura déri-
vantur , constat ; non solum omnium actionum
moralitatem illam comprehendere , sed etiam for-
tissime obligare . Sed plura persequi , rei fa-
miliaris temporisque angustia
prohibet .

S. D. G.

In Dissertationem
Clarissimi Philosophiae CANDIDATI,
D:ni SVEN WIJKMAN,

Morum & doctrinæ elegantia commendabilis.

Tempus adest, Clio, quo plausus denique tollam,
Præsentem cupiens concelebrare Diem;
Ardua dum scandit Parnassi culmina clarus
Jani Vir, amicitiae portio magna meæ:
Scilicet egregie monstrans fundamina morum,
Et WIJKMANNE ratum colligis ipse decus.
Gratular ergo Tibi, mecum gratantur amici
Ingenii flumen, materiemque parem.
Castalidumque Chorus geminatis plausibus edet
Lætitiam, & festo jubila leta canet;
At mea Musa vovet Tibi, quæ cupis usque secunda
Contingant: felix vive vigeque diu.
Patria sic fructus capiet, carique Parentes
Gaudia. Det voto pondus inesse Deus!

In sinceri amoris tessera
tenui lusit vena
JOHAN HELSING
OLOFSON .